

Valtiovarainministeriö

Sisäministeriön lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi hankintatietovarannosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Sisäministeriö esittää hankintatietovarantoa ja ostolaskujen julkaisua koskevasta esitysluonnoksesta seuraavaa, lausuntopyynnön kysymysten mukaisesti ryhmiteltynä:

1. Huomionne vaikutusten arvioinnista?

Ehdotuksessa todetaan aiempiin selvityksiin viitaten, että hankintoihin liittyvien toimenpiteiden vaikutustenarviointi on haastavaa tai jopa mahdotonta ilman keskitettyä tietovarantoa. Tämä haastavuus näkyy koko esityksen vaikutusten arvioinnissa. Siinä on paljon epävarmuuksia sisältäviä hyötyjen arviointeja. Osaltaan ne perustuvat arvioon siitä, että hankintayksiköissä tehdään paljon laittomia suorahankintoja tai sopimusten perusteettomia muutoksia, ja kun ne nyt paljastuisivat tai olisi uhka niiden paljastumisesta, niin hankintayksiköt kilpailuttaisivat hankintojaan enemmän. Esityksessä puhutaan paljon suorahankintailmoitusten tekemättä jättämisestä ja vihjataan hankintayksiköiden laiminlyönteihin, ja että sanktioiden avulla asia saataisiin kuntoon. On muistettava, että tällä hetkellä suorahankintailmoituksen tekeminen on vapaaehtoista. Samoin sidosyksikköjen käytön osalta oletetaan, että hankintayksiköt tekevät hankintoja virheellisin perustein ja epäedullisesti. Vireillä oleva hankintalain muutos tuo kuitenkin sinällään jo muutoksia sidosyksikköhankeintoihin, joten tietovaranto ei välttämättä siihen enää johda. Muutoinkin voi todeta, että hankintalain ja hankintaprosessien monimutkaisuus ja vaatimus erilaisten yhteiskunnallisten vaikutusten huomioon ottamisesta hankintojen kautta on todennäköisesti suurin syy epäonnistuneiden hankintojen taustalla, ei suinkaan hankintayksiköiden tietoinen säännösten noudattamisen välttely.

Kilpailun lisäämisellä on arvioitu saatavan säästöjä. Useissa tapauksissa näin varmasti onkin, mutta on myös huomioitava, että etenkin turvallisuusviranomaisten monissa kriittisissä hankinnoissa välttämättömät tiukat turvallisuuteen liittyvät vaatimukset voivat jatkossakin olla esteenä tarjoajien määrän kasvulle.

Luvussa 4.2.1.4 ja sitä seuraavissa kohdissa on esitetty monia positiivisia hankintoihin ja menettelyihin liittyviä tavoitteita tai vaikutuksia, mutta on vaikea nähdä, olisivatko ne saavutettavissa juuri hankintatietovarannon perustamisella (paitsi joissain tapauksissa parempi sopimusseuranta ja arvon ylitymisen seuranta).

Vaikutusarvioinnissa on tuotu esille paljon hyötyjä, joita tietovarannosta saataisiin yrityksille. Arvioinnissa ei ole kuvattu, onko nykyisistä tietolähteistä (esim. tutkihankintoja.fi-sivusto ja avoindata-palvelu) jo saatavilla vastaavia hyötyjä yrityksille tai miten nykyisiä tietolähteitä tarjoajakentällä hyödynnetään.

Esitystä koskevassa riskiarviossa on kiinnitetty huomiota siihen, että jo nykytilassa Hilma-palvelun lisäksi julkisia hankintoja ja julkishallinnon ostolaskuja koskevia tietoja julkaistaan tutkihankintoja.fi ja

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sisäministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 26
00023 Valtioneuvosto

Kirkkokatu 12
Helsinki

0295 480 171
+358 295 480 171

09 160 44635
+358 9 160 44635

kirjaamo.sm@gov.fi
www.intermin.fi

tutkihallintoa.fi -sivustoilla sekä avoindata.fi-palvelussa. Onko riskinarvioinnissa mietitty aiheutettavaa muutosta niiden virastojen osalta, jotka eivät nykyiselläänkään toimita tietojaan tutkihankintoja-sivustolle, kuten sisäministeriön hallinnonalalla Rajavartiolaitos, Poliisihallitus ja Suojelupoliisi? Tietojen kasautumisvaikutuksia ei arvioinnissa ole pidetty riskinä, mutta käytännössä vain itse kyseinen viranomainen pystyy arvioimaan eri tietojen yhdistelyn vaikutuksia esim. kansalliseen turvallisuuteen.

Virastoille aiheutuvien kustannusten kuvauksessa niin ikään todetaan, ettei uusia jatkuvia kustannuksia aiheutuisi, koska tietoja siirretään jo nykyisellään tutkihankintoja-palveluun. Kuten edellä on todettu, sisäasiainhallinnon suuret virastot Rajavartiolaitos ja Poliisihallitus eivät toimita sinne nyt tietojaan eikä myöskään Suojelupoliisi.

Ehdotuksen mukaan täysimääräisten hyötyjen saavuttaminen edellyttää toimintatapojen ja -prosessien muuttamista organisaatioissa. Hankintayksiköiden vastuu ostolaskutietojen salassapitomerkinnöistä tulee ehdotuksen myötä korostumaan, koska viime kädessä nämä merkinnät ovat ratkaisevia sen suhteen, julkaistaanko tietoa yleisissä tietoverkoissa. Salassapidon entistä syvällisemmästä arvioinnista aiheutuu lisätyötä hankintayksiköille. Samoin hankintayksiköissä joudutaan varmistamaan kilpailutustunnisteen sisältäminen laskuille, koska ei ole uskottavaa, että se olisi ainakaan alkuvaiheessa asianmukaisesti kaikissa laskuissa ilmaistu.

Valtiokonttorin tehtäviin kuuluisi ratkaista tietovarantoa koskevat tutkimusluvat ja tietopyynnöt. Ehdotuksen mukaan Valtiokonttori ratkaisee asian huolellisesti soveltuvaa lainsäädäntöä noudattaen. Kun tiedot voivat sisältää salassa pidettäviä ja jopa turvallisuusluokiteltuja tietoja, tulisi asianomaisen viranomaisen, joka tiedot on toimittanut tietovarantoon, pystyä ratkaisemaan tietojensa luovutus.

Kustannusvaikutuksia kuvaavat taulukot pyydetään tarkastamaan rahayksiköiden ilmaisutavan osalta.

2. Huomionne ehdotetusta hankintatietovarantolaista ja sen perusteluista?

On hyvä asia, että TLIV-tasoa korkeammin luokiteltua tietoa ei toimiteta tietovarantoon, ja että TLIV-tason tietojen toimittamisen osalta on hankintayksiköllä harkintavaltaa. Mutta luokittelemattomien, salassa pidettävien tietojen toimittamisvelvollisuuteen liittyvää harkintavaltaa koskevat perustelut eivät ole vakuuttavia. Sisäministeriö toi jo valmisteluvaiheessa työryhmän tietoon oman hallinnonalansa tarpeet asiassa. Ehdotetussa säännöksessä on edelleen vain Puolustusvoimille annettu harkintavaltaa muidenkin salassa pidettävien tietojen osalta kuin mitä on turvallisuusluokiteltava. Perusteluissa on lyhyesti todettu korostuneet riskit liittyen muun muassa valtion turvallisuutta, varustautumista ja varautumista koskeviin tietoihin. Sisäministeriö ei näe kestäväksi ratkaisuksi sitä, että sisäisen turvallisuuden viranomaisille ei esityksessä ole vastaavaa harkintavaltaa ehdotettu. Yhtä lailla sisäministeriön hallinnonalan viranomaisten ostolaskutietojen keräämiseen liittyy yleiseen järjestykseen, rajaturvallisuuteen, kansalliseen turvallisuuteen, varautumiseen ja väestönsuojeluun liittyviä riskejä. Vastaava harkintavalta tulee ulottaa koskemaan kaikkia turvallisuusviranomaisia, mukaan lukien hyvinvointialueet ja erityisesti niiden pelastustoimi. Muussa tapauksessa ehdotuksessa olisi vähintään syytä kuvata ne perusteet, joiden vuoksi kaikille turvallisuusviranomaisille ei laajempaa harkintavaltaa ole ehdotettu.

Hankintayksiköt joutuvat vuosittain ilmoittamaan Valtiokonttorille, miltä osin tietoja on jätetty toimittamatta. Ehdotetun hankintatietovarantolain 3 §:n 2 momentin mukaan Valtiokonttori antaisi tarkemmat määräykset tietojen toimittamisesta. Tällä hetkellä ei ole tietoa, millaisia tietoja tullaan edellyttämään. Mitä yksityiskohtaisempia tietoja vaaditaan, sitä suuremman hallinnollisen taakan se tuo hankintayksiköille.

3. Huomionne ehdotetuista muutoksista julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin ja vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin sekä edellä mainittujen lakien perusteluista?

Sisäministeriö kannattaa tarjouspyyntö- ja muiden hankinta-asiakirjojen saatavuuden parantamista.

4. Huomionne ehdotetuista muutoksista Valtiokonttorista annettuun lakiin ja niiden perusteluista?

Aiemmin on tuotu esille se, voiko Valtiokonttori tietovarannon ylläpitotehtävänä ratkaista tutkimuslupahakemuksia ja tietopyyntöjä, jos ne kohdistuvat salassa pidettävään tai turvallisuusluokiteltavaan tietoon.

Sisäministeriön Pelastusosasto ehdottaa, että Valtiokonttorista annettua lakia muutettaisiin tässä samassa yhteydessä myös kuntien ja hyvinvointialueiden taloustietovarannosta tietojen saamiseen oikeutettujen osalta seuraavalla tavalla:

Ehdotetaan lisäystä Valtiokonttorista annettavan lain 2b §:ään siten, että tahoiksi, joilla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada Valtiokonttorilta tehtäviensä toteuttamiseksi välttämättömät kuntien ja hyvinvointialueiden taloustietovarannon tiedot, lisättäisiin myös sisäministeriö ja 1.1.2026 toimintansa aloittava Lupa- ja valvontavirasto. Sisäministeriöllä ja Lupa- ja valvontavirastolla on tiedonsaantioikeus investointisuunnitelmia koskeviin tietoihin, jotka hyvinvointialue toimittaa Valtiokonttorille ensimmäisen kerran 31.12.2025 mennessä. Valtiovarainministeriön asetuksessa hyvinvointialueen taloustietojen toimittamiseen sovellettavista tietosisällöstä ja teknisistä kuvauksista koskien tilikautta 2026 (348/2025) 4 §:ssä säädetään, että hyvinvointialueen on toimitettava kuntien ja hyvinvointialueiden taloustietovarantoon hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän investointisuunnitelma.

Hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 16 §:n mukaan investointisuunnitelmaa koskeva esitys on toimitettava valtiovarainministeriölle, sosiaali- ja terveysministeriölle ja sisäministeriölle kalenterivuoden loppuun mennessä. Pelastustoimen järjestämisestä annetun lain (613/2021, myöhemmin järjestämislaki) 11 §:n mukaan sisäministeriö tekee päätöksen hyvinvointialueen investointisuunnitelmaa koskevaan esitykseen sisältyvän pelastustoimen osasuunnitelman hyväksymisestä. Järjestämislain 14 §:n mukaan Lupa- ja valvontaviraston vuosittain laadittavassa asiantuntija-arviossa tarkastellaan investointien tarvetta ja vaikutuksia. Järjestämislain 19 §:n mukaan hyvinvointialueen tulee antaa sisäministeriölle ja Lupa- ja valvontavirastolle niiden pyytämät välttämättömät tiedot ja selvitykset järjestämislaissa niille säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi. Tiedot ja selvitykset on annettava maksutta ja sen estämättä, mitä tietojen salassapitovelvollisuudesta säädetään.

5. Muut mahdolliset huomionne hallituksen esitysluonnoksesta?

Esityksen tavoitteet julkisten hankintojen tehostamisesta, kustannussäästöistä ja julkisten varojen käytön vaikuttavuuden parantamisesta sekä tietojohtamisen vahvistamisesta ovat tavoittelemisen arvoisia päämääriä. Tavoitteet eivät kuitenkaan toteudu yksin tietovarannon perustamisella ja laskutietojen julkaisemisella. Toiveena on hankintayksiköiden työn tukemiseen ja osaamiseen panostaminen toiminnan kehittämisessä.

Kansliapäällikkö

Matti Sarasmaa

Hallitusneuvos

Ulla Kumpulainen

Jakelu

VM Valtiovarainministeriö

VN/2215/2025-SM-200

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: